

šavy. Aktivní účast na něm i naší početné odborné delegace by měla být v tomto směru nejen kulturně politickou, ale i vědeckou samozřejmostí. Ba i víc; také vítanou pracovní příležitostí ke spolupráci, k níž právě knižní redakce problematiky sociologie venkova prof. Bertranda i Wierzbického v jednom ohledu pozitivně a tvořivě přímo aktivně vybízí.

Brno, 13. ledna 1971.

Mojmír Hájek

O VII. SOCIOLOGICKÉM KONGRESU VE VARNĚ

VII. světový sociologický kongres AIS (Association internationale de sociologie), uspořádaný ve dnech 14. až 19. září 1970 ve Varně v BLR, byl jistě významnou událostí nejen vědeckou, ale i obecně kulturní a sociálně politickou. Tomu korespondovala jak početná účast jeho delegátů, prakticky tu soustředěných téměř z celého světa. (Místo přihlášené kvóty 2000 účastníků jejich kongresová frekvence — usuzováno podle provedené registrace — se pohybovala nad hranici 4000). Hostitelské Bulharsko se svých povinností (jak organizačně, technicky i kulturně společensky) s tímto přílivem vyrovnalo v podstatě úspěšně. Také vzorné průvodní vybavení centrální kongresové haly, v níž bývala realizována plenární zasedání, tu podnětně přispělo, stejně jako ubytovací kapacita hotelů Varny samé, tak i přilehlého letoviště Zlatých Písků, včetně permanentně fungující autobusové dopravy pro kongresové účastníky.

Sama uzlová tematika kongresu ve Varně, zásadní komplexní pojetí *s o l e č e n s k é* předikce v souvislosti s převažujícími vývojovými trendy sociální struktury, v silících důsledcích celosvětových kontaktů s nástupem VTR, objevila se také v dílčích okruzích tematických programů jednotlivých pracovních skupin, pracovních sezení, komisí i improvizovaných besed za kulatým stolem. Její rostoucí závažnost se promítla nejen živým průběhem diskusí, ale také rozlohou pracovních zájmů, šíří i intenzitou osobních kontaktů, jak v jejich rovině formální, tak neformální.

Nebylo jistě náhodou, že VII. světový sociologický kongres byl poprvé realizován v zemi socialistického bloku. Právě jeho už naznačená centrální tematika, rozvedená v úvodním plenárním zasedání za předsednictví presidenta Mezinárodní sociologické asociace prof. Jana Sczepaňského, výrazným projevem ministerského předsedy BLR s. Živkova, ostře podtrhla, že zvýšený zájem o vědecké poznání a orientaci vůbec též v oblasti společenské (nejen teoretický, ale i sociálně rekonstrukční — aplikační) je tu, v zemích socialistického bloku, stejně evidentní jako v kontextu západního kapitalismu, či hledajících zemí třetího světa i států politicky neutrálních. Navíc povaha socialistické společenské struktury slibuje v této oblasti mezilidských vztahů a společenské dynamiky vůbec na svém vývojovém rozcestí (abychom volně parafrázovali Rad. Richtu, který svým referenčním vystoupením právem sklídl účinnou rezonanci ve své sekci, zdaleka přesahující její obvyklou intenzitu) perspektivně výsledky ještě pronikavější, než je tomu v možnostech kterékoliv jiné společenské soustavy.

Podobný postup vyžaduje přirozeně systematické rozpracování sociologické teorie z marxistických pozic, adekvátní světovému vědeckému pohybu, prudkému nejen v oblasti sociologie, ale i společenských věd vůbec. Podobný účinný proces bude probíhat jistě v kritické sice, ale i nepřetržité konfrontaci různých přístupových aspektů k řešení konkrétní problematiky. Prostředí VII. světového kongresu ve Varně tomu vtisklo svůj specifický, pracovní interakční ráz, v němž různost názorové ideologických pozic nebránila pozorné osobní konciliantnosti přímých kontaktů i živých diskusních výměn řešené problematiky na nejrůznějších jejich pracovních zájmových rovinách.

Platí to jak pro pestrou paletu základních tematických úkolů jednotlivých pracovních skupin, spojených ujednocujícím svorníkem *p l á n o v á n í* příštího vývoje společenské struktury, tak i pro sezení pracovních shromáždění, dělně zřejmě volnějších, i pro jiné improvizované formy sjezdového jednání. Sám mohu vydat osobní svědectví o tomto průběhu sjezdové aktivity v rovině vědeckých shromáždění, z jejichž pestré palety osmnácti tematických variant (např. sociologie poznání, práva, volného času, komunikace atp.) jsme společně s bratislavským prof. Straňaiem sledovali dynamický průběh živého jednání v sekci sociologie sportu. V jejím vedení se střídali prof. Stone (USA) a prof. Wohl (PLR), jimiž sekundovali v obou rovinách ideově rozčleněného světa v této sekci jejich další partneři. Ze západních delegátů

především prof. Kennon z USA a dnes už tam aklimatizovaný západní Němec prof. Gunter Lüschen a jiní. Z delegátů socialistického bloku se tu projevila především delegace sovětská za vedení prof. Novikova, bulharská — prof. Stožev, a také početné, generačně pestré delegace NDR, MLR, a zvláště PLR.

Shrnu-li svou zprávu, je zřejmé, že realizovaná pracovní bilance VII. světového kongresu ve Varně je komplexně vysoce pozitivní, a to ve všech aspektech, jak už byly naznačeny. A to i tehdy, kdy na výsledky bohaté pracovní zně si studijně počkáme až do vydání sjezdových sborníků. Perspektivně půjde o to, aby tam shrnuté výsledky byly účinným stimulantem i v novém rozvoji současné československé sociologie; jak v rozpracování teorie, tak i v účinných aplikacích jejích výsledků na nejrůznějších dějištech společenské praxe. Početná účast československé delegace by měla pro to vytvořit nutné předpoklady, jak rostoucí význam sociologie i v oblasti zemí socialistického tábora si toho jistě plně zaslouží.

Mojmír Hájek

ZEMŘEL PROFESOR ADORNO

Ve středu ráno 6. srpna 1969 podlehl infarktu a ve švýcarské nemocnici v Brigu (kanton Wallis) zemřel prof. Theodor Wiesengrund Adorno, který zde trávil dovolenou. T. W. Adorno byl významným marxistickým filosofem a sociologem, hudebním skladatelem i kritikem, člen PEN klubu, byl vyznamenán Schömborgovou cenou a cenou za literaturu berlínských kritiků, po dlouhá léta byl jedním z ředitelů institutu pro sociální výzkum ve Frankfurtu a profesorem filosofie a sociologie na universitě J. W. Goetheho ve Frankfurtu. Zesnulý proslul především v musikologii a sociologii kultury a je obecně považován za jednoho z duchovních otců studentského protestního hnutí. Narodil se 11. září 1903 ve Frankfurtu, kde vyrůstal v rodině židovského obchodníka Wiesengrunda a jeho manželky, italské zpěvačky Marie Calvelli-Adorno della Piana. Umělecká atmosféra rodičovského domu vytvářela a zjemňovala inteligenci a sensibilitu nadaného hochy. V 21 letech předčasně promoval s tézí o Husserlovi. Zároveň s filosofií a sociologií studoval hudbu. První vědecká vystoupení jsou musikologická (1921—1922 působil jako hudební kritik v „Neue Blätter für Kunst und Literatur“). Roku 1925 odešel do Vídně, aby u Albana Berga studoval skladbu. Berg ovlivnil jeho činnost skladatelskou i jeho pozdější teoretické práce o nové hudbě.

Od roku 1930 byl Adorno činný v Institutu pro sociální výzkum, kde se rok poté habilitoval prací o Kierkegaardovi. Na počátku třicátých let seskupila se kolem institutu skupina teoretických pracovníků, kteří vytvořili dosti přesnou a propracovanou teorii. Ve své době byl institut pracovištěm vzorné vědecké úrovně, skutečně jedním z nejlepších středisek sociologického bádání. Výzkumnou činnost podřizovali tito badatelé zajímavé koncepci sociální reality, která byť z počátku nebyla zcela přesná, vyvíjela se postupně v pracích jednotlivých příslušníků frankfurtské školy. Za cíl sociálního výzkumu kladl si institut úlohu analyzovat vztahy, které existují mezi různými obory civilizace, snažil se vypracovat kritickou teorii společnosti. Nejčinnější a významem největší postavou celé skupiny byl a dodnes je prof. Max Horkheimer, hegelovsky orientovaný myslitel. Práce v institutu a hlavně osobnost profesora Horkheimera měly rozhodný vliv na Adornovy názory. Spolu s tímto starším přítelem napsal svoji nejznámější a nejzávažnější práci — „Dialektika osvícenství“ (Amsterdam, 1948). Na jeho myšlení působili také ostatní spolupracovníci institutu (Fromm, Kracauer, Löwenthal, Benjamin, Pollock, abychom jmenovali alespoň nejznámější). Na jaře 1933, když hnědy mor zaplavil německé university, byl institut uzavřen a přenesen do ciziny. Dostalo se mu pozvání a přijetí od předních sociologických institucí v Paříži, Londýně a New Yorku, takže ústav pokračoval dále i ve výzkumné a badatelské činnosti. Největší část pracovníků odešla do Spojených států, kde institut získal novou budovu.

Adorno, který byl, podobně jako mnoho jeho přátel, zbaven místa, emigroval do Oxfordu a krátce poté do USA. Kromě práce v institutu byl hudebním vedoucím Princeton Radio Research Project (1938—1941) a vedoucím Research Project on Social Discrimination (1944—1949). Oba výzkumy patří k nejslavnějším výzkumným projektům americké sociologie, zvláště pozdější projekt přinesl řadu cenných údajů o společenské funkci předsudků, jmenovitě o antisemitismu.

Roku 1949 se spolu s Maxem Horkheimerem vrátil do Frankfurtu. Oba se stali vedoucími obnoveného institutu, který se brzy proslavil jako nejznámější sociologické pracoviště v Německu, a sídlo frankfurtské školy dialektické sociologie.